

צער מדכדך מתוח על פני כל שיריו, צערו של היהודי בן-זמננו, התולדה בחללו של עולם ללא קרקע מוצק תחת רגליו וללא שמים בהירים ממעל לו.

כה כבר משקולות הימים עלי בשרי הדל ועלי ראשי מתחוגג סביבון-גורל...

"אלהי, פתח בחסדיך את נאדות הרחמים השופעים בלבבי להור התנועה שתום עין בדרכו השחורה — — — הנתינים האלמים הכוכים בני אין דמע בקרבם — — — ועם שחר כל יום הם מצפים לתשבי אשר יקרע חרכי אור במערת חיוהם האפלה"....

סגור האדם היהודי, "במערת חיוה האפלה" ותוהה על חיוה ועל גורלו ואינו יודע אנה הוא הולך, ומה יהיה בסופו, ולשם מה הוא נושא את סבל חיוה אלה. זהו המוטיב היסודי בשירת שמוקהמר, המשתפכת בליריקה עדינה אך נוגה מאד, "ללא צהלת גיל", ולפעמים גם ביאוש קפוא, "ללא חרדת לב". וביתוד גדל סבלו של צעיר הימים בבני יהודה ההולך ומתנוון בנכר מריקנות החיים ומהעדד קו אור של צפיה וסכוי ליום טוב שיבוא.

מי שהוא בעל יסורים נעשה מוכשר יותר להבין גם את יסוריהם של אחרים, ועכשיו רואה כבר המשורר שאיננו לבדו במערת החיים האפלה. ישנם בעולם הרבה עלוכים ונדכאים, עשוקים ונגולים ומושיע אין להם. ויש שהם מגיעים לקפאון כל רגש מחאה והתקוממות,

וללא כל מכאוב יערכו את כרת ערבם האחרונה. שתות קובעת כוסם לרויה: כי תקע האכזב באזניהם את שירת הערב: כולנו טרף...

גם מוטיב זה של "דמעת העשוקים ואין מושיע להם"; ולעומתם "אילי הכסף החזקים, אשר ערמו כל יבול תבל לתוך ידם והתבצרו במרומי הקרת", "אך שבעתים נפשם קרה ושבעים ושבועה נוהם", "והפך לבבם לכור פלד, הזולל שארית הלהט מעיניהם" — גם מוטיב זה תופס מקום רחב בשירתו של שמוקהמר והוא מתבטא בחרוזים מזעזע-לב. ולבו מלא רחמים וחנינה לכל מוכי הזמן ומדוכאי הגורל ונכון הוא לחושיט ידו לכל דך ונכלם בעולם זה לאמצהו ולסערו. "אני אושיט לך את ידי, האדם!" וחיה בקרבו האמונה, כי אם "יעבור חלך אדם לפתע, רודף לכל אפסים אחרי מרכבת תיוו ולא ישיגנה — והרעיד פתאום לבבו מגע ידו — ועמד. וכמו לרחשימה שירת קדמון אדם מבראשית הימים, הצפת מארץ ילדות רחוקה, ישמע אדם לו. והלאה לדרכו כי ילך האדם, יודע הוא, שטות כפים אז יצעד, הכן להושיט יד לכל עובר ללא קרוא". כי זה כוחו של האדם, לעורר את ה"אדם" גם בחברו. והמשורר מודה לאלהיו על זה,

כי פתחת את לבי לקראת נחש המרחקים ולא עזבתני עם כובד משא יומי לברות לועות המחשכים.

וכי שמעתי שועת אדם משוד צהרים וסנה לבבו בוער מכאב וענות — במה אורה לך, אלהי, אם בלבבי הבהיקה עוד כנף תקוה לפדות.

וגם כשהוא שומע "נאומי מרד הקוראים לנקמה, ורנאה את פליטי מעי הכרד מתרוממים לקרב אחרון על פני האדמה", גם אז יגבר עוד בקרבו האדם, ו"לא קסם לו ברק האיבה אשר בעיניהם הקורא למלחמות-קיום אשר בדון ביום קרב, לאמור: צר המקום בתבל יה לכלכל כל האדם מיונק ועד שב" — אף כי יודע הוא, שיש צדקמה בהתקוממות זו נגד אלה, שערמו כל יבול תבל בידם ולבבם הפך לכור פלד. אולם למרות כל זה, בקרבו "עוד לזהבים רחמים ל כל אדם, ועל כולם את דמעו עוד תרעה עינו". והנה המוטיב השלישי — הלאומי. הוא מתנה את צרת העם וחולם יום פדותו.

יוד-חית מאות אבותי תעו בסופות הדרכים, אשר שלחו זרועות אונם מכל עבר לקראתם, במלקחי זעם, לחנק ולכבות להט נשמתם; אך סנה לבבם הבווער חבק זרועות הנצחים.

ו"עת התפלשו בנכר עם עפרות כל דור, קראו בשורת הגאולה והפדות ליחיד, לרבים ולתבל". והמשורר מאמין כי "לא חכוף יד רשע את קומת העם, ולא נעמד מלכת דרכנו" כי "נשבע לנו אמונים, האלהים". ו"בכי נתרכבו פניו הנזעמים מקנאה למראה הטבוחים לשם יתוד, וחיו לסמל הרח-מים השופעים בחסדם נחומים". ותיכונם הנחומים? — ב"מ ר"ל ד ת "המושיטה לנו ידית ממרחקים, על פני תהומות מחשכים". ועת "קם מכאוב בלב, וללב כה צר — מרחוק רוחי ישא הד רנת הריה, וכמעיינות תהום בוקעים ומפכים תשיר לנו שיריה".

הנה, כשהמשורר מגיע לחזון זה של המולדת חדל פתאום היאוש, נגוזה הפסימיות, והוא מלא רון תקווה ובטחון! לשלשת המוטיבים מוקדשים שלשת המדורים במחברת השירים שלפנינו. שירים שהם ראויים לשמם, כי שופכים הם לתוך נפשנו צלילי שיר ומעוררים בה נעימות חזון.

מ ט ב ע ו , על אינ-האונים לסלקו, — או גם לסלחנות חומלת על האדם העבד לגורלו. קרני לעולם אינו קיצוני, אינו רואה רק את הצד האחד; הוא רואה תמיד גם את הצד השני, המהופך, המנוגד, ומבין מאד שכזה כן זה מן המציאות הם, ולפיכך גם מוצדקי-המציאות הם. מאמו קיבל — "המזג הגועש, הזעקה מכאב והשתיקה מאש", אך גם "סדור תפלה ישן, המטפטף רחמים ומתמיר עשן". ושפתו — "כל הפכים; מוזמורים של מלא-כים ושל שטנים בה מתאחים".

גם בהלך רוחו וגם בסגנונו מתלמדיו של ב י א ל י ק הוא המשורר י. קרני. לפיכך אין בתישירו "משתובבת"; אסור לה להשתובב ולשיר על אהבה ויצרים סואנים; אסור לה אפילו להתעכב הרבה על עמל אנוש ועצבו: הרי "נביא לעם" נתנוה, ועניוני העם, וצערו ודאגותיו, וגם פשעיו וחטאתיו, כה רבים, רבים הם, ועל כל מן הדין חייב המשורר להגיב, להוכיח, להגיד פשע ולקרוא לתשובה. אין הלב פונה לשום ענין אחר. בקובץ זה המכיל 164 פיוטים אין אף אחד שיר אהבה זולת המחורגמים, וגם אלה אינם מרובים; אין גם הרבה השתפכות נפש אינדיבידואלית, אלא כמעט הכל שקוע בעניוני הכלל.

הקובץ מתולק לששה מדורות, ס פ י ם : "בארץ זאת"; "דרכים אבלות"; "שהלכו עם העם, כושלים"; "ירושלים"; "שירים מתוך יומן ומוזמורים"; "תרגומים". המדור הראשון כולו אנחה יהודית על קושי הלבטים של התחיה בארץ קטנה זו, ש"רפדה אלהיו קמוש ותוח", שצריך לנהוג בה "כל היום בטרשים" ו"איש העמל זודע בה לרזון" — ואעפ"כ היא רק היא הנותנת תקווה לעם לעתידו. מאדמתה אמנם "שרדה לנו רק זרת", אבל "כשמיה אין לעומק". דור יעמול ויסבול, אך כאשר יגדל הטף — והמשוין את החזון. אך גדול הצער ורב החרון על ה"מדנים עד אין סוף" השולטים במולדת, על השולוח "אח באח", הקיצוץ והכיסוח "בנביא כבהדיוט", אך גם זה יחלוף סוף כל סוף. "דומעת ומבווישת" ארצנו הקטנה, אך הלא מלבדה "אף אמה מרובעת אין לנו ברחבי היבשת" וסוף כל סוף על שער הארץ הזאת "עוד בוער כתב השלט: ארץ מובטחת".

גם המדור השני הכולל, לכאורה, אלגיות של נפש המשורר המתעטפת, מרובה בו היסוד הלאומי, הקינה על עניה ומרודה של המולדת, הזעם והתוכחה על פשעיה, העידוד והנחמה בחזון עתידה. — המדור השלישי מוקדש לאישים נערצים ולדמויות שדודות הגורל. — במדור "ירושלים" שר המשורר על הורם והדרם של ירושלים וסביבותיה, על עצבם ושמומתם, על מראות האלהים הפלאים הנחזים בהם ועל כאבו של היהודי המתהלך בהם, אשר "מגיל גלה ואל גיל כמה", וה"בכי והרון שלו נשמע על צהית הררים". ואעפ"כ הלא "אין עוזר וגואל ומסוכך, אם לא מירושלים", ו"אין דרך קצרה מזו שמתוכה לשמים". שם עומד היהודי על הר "בהריכו אזורעו, או ראשו, הוא נוגע שחקים, ועמו אלהי-קדושו"; ו"עם תמרות אבקה עולה נפשו שמימה בתפלה ורננה". המדור "מתוך יומן ומוזמורים" כולל כעין רשימות פנקס על מאורעות ועל אנשים, על מראות והגיגות-לב ארעיים, על חזיונות הטבע וגונוני הארץ, ושוב הכל רווי אהבת העם והמולדת, והערצת הקניינים היקרים של האומה. — התרגומים במדור האחרון רובם ממשוררים נכרים ומיעוטם ממשוררים יהודים באידיש.

הספר יצא בצורה מהודרת מאד, על נייר משובח ובאותיות "מאירות עינים". בוודאי ינהה הקורא גם מזה. אבל העיקר הוא, שהקריאה תעניקהו שעה של קורת-רוח ותלפפו בעדנת תקווה ובטחון לימים יותר טובים, שנכונים לנו עוד "במולדת המצוערה" שלנו.

ה.

נ. שמוקהמר: חזון ימים. שירים. הוצאת מערכת "הסולל" בלבוב. נדפס בבילגוריי, תרצ"ג.

משורר חדש, מן הצעירים, הוא בעל המחברת הזאת. רק שנים מועטות נשמע קולו פה ושם, וזהו הקובץ הראשון שלו. וכי יש לנו עסק עם משורר באמת, אנו רואים כבר מן החרוזים הראשונים שבמחברת זו — הנה, למשל, החרוזים האלה:

בעצם יום נם פתאום לב
תוך חומות עיר בין גלילי פית,
כנום פתאום כמורי שרב עלי שיח.
ונעו אי שם זרועות אדם
ללא חרדת לב וללא כל צהלת גיל
כנוע סחרה מאחורי אופן באבק השביל (כנום לב)

או:

עם בוקר משתרעים לקראתי מפרשים
לבנים,
משחקים שטופי אור כשבתות נעורי
שאננים;
וכמו אורחת צפרים הם שולחים כנף
אורם לרובות אדם — — — (עם בוקר)

וכאלה רבים, רבים.

ולכן מרגיזים מעט אותם ל ה ט י , "השירה החדשה" שנפגשים אצלו פה ושם, כמו: "תכריכי המעשים" ו"שירי הימים" וכדומה. באמונה, אין לך צורך בהם!

מהו עולמו הפנימי של משורר זה? על מה עיניו פקוחות ולבו דואב? מה חתונו אשר יחזק?